

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ**

ДЕПОЗИТНІ ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Виконав: студент 4 курсу, групи 472,
денної форми навчання
спеціальності 072 «Фінанси банківська справа
та страхування»

Крижанівський Захар Іванович _____
(підпис)

Керівник: доцент кафедри фінансів і кредиту
Гладчук Ольга Михайлівна _____
(підпис)

До захисту допущено:

На засіданні кафедри

Протокол № 15 від „30” травня 2023 р.

Завідувач кафедрою фінансів і кредиту

_____ проф. Нікіфоров П.О.

Чернівці – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗДІЙСНЕННЯ БАНКАМИ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ	6
1.1. Економічна суть і класифікація банківських депозитних операцій	6
1.2. Економіко-правові основи здійснення банками депозитних операцій	12
1.3. Формування банківської депозитної політики й основні інструменти її реалізації.....	16
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ПРОВЕДЕННЯ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ АТ «ОЩАДБАНК» ЗА 2020-2022 РОКИ.....	22
2.1. Загальна характеристика діяльності АТ «Ощадбанк».....	22
2.2. Депозитні операції АТ «Ощадбанк» у 2020-2022 роках.....	27
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ І ПОДАЛЬШІ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ	34
3.1. Зарубіжний досвід здійснення банками депозитних операцій та можливість його імплементації в українських умовах.....	34
3.2. Сучасний стан та перспективи подальшого удосконалення депозитних операцій українськими банками.....	38
ВИСНОВКИ	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	51
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність тематики дослідження роботи. Одним із найбільш важливих завдань у функціонуванні кожної країни є ефективна діяльність та розвиток банківської галузі, що є головною частиною фінансового ринку. Головна функція банків полягає у ефективному розподілі фінансових ресурсів шляхом накопичення тимчасово незадіяних коштів і перенаправлення їх до різних економічних суб'єктів задля найбільш ефективного використання. Головна частина ресурсів банків формується саме під час здійснення депозитних операцій і саме від ефективності їх реалізації залежить стабільність, адекватність і ліквідність роботи всього банку. Банки повинні підтримувати гідний рівень банківських депозитних послуг для клієнтів і використовувати сучасні депозитні продукти задля утримання і розширення клієнтської бази. Ось чому важливо дослідити депозитні операції банку, визначити актуальні проблеми та покращити дану сферу роботи банку.

Для роботи будь-якого банку важливо створити ресурсну базу, яка є основою здійснення активних кредитно-інвестиційних операцій та загальної діяльності банку. Сьогодні саме цей процес формування залучених банківських ресурсів є одним з основних завдань для українських банківських установ. Оскільки при формуванні банківських ресурсів депозитні операції є головними, дослідження цієї теми є досить актуальними. Депозитний ринок є доволі конкурентним, тому банкам потрібно забезпечувати найліпші умови при практичному впровадженні власного депозитного продукту задля задоволення як своїх потреб так і потреб клієнтів.

Обсяг, структура та якість сформованого депозитного портфеля банку безпосередньо впливає на характер його активних операцій (строковість та обсяги надання кредитів, інвестиційну політику банку та інше). Така важливість тематики дослідження і викликає необхідність подальшого поглиблення її вивчення.

Огляд літературних джерел з тематики дослідження. Українські та зарубіжні науковці приділяють багато уваги проблематиці депозитної діяльності банківських установ, що відображено в їх наукових працях. Зокрема доволі значний внесок у напрямку дослідження діяльності банків, у тому числі їх депозитних операцій здійснили наступні вчені: Аванесова Н.Е., Бартош О.М., Гончаров С.М., Дребот Н.П., Кошонько О.В., Лютий І.О., Мельничук Н.Ю., Мороз А., Петрук О., Савлук М., Ситник Н.С. та інші.

Аналіз наукових публікацій свідчить про те, що окремі аспекти при дослідженні банківських депозитних операцій потребують більш сучасних інноваційно-технологічних підходів задля удосконалення даного напрямку роботи банківських установ.

Мета і завдання дослідження. Метою цієї кваліфікаційної роботи є дослідження і аналіз сучасного стану здійснення банками своїх депозитних операцій, визначення подальших перспектив їх розвитку та практичної реалізації.

Завданнями даного дослідження виступили:

- дослідити теоретичні основи здійснення банками депозитних операцій;
- охарактеризувати суть і різновиди депозитних операцій банківських установ;
- розглянути економіко-правові основи здійснення банківських депозитних операцій;
- визначити особливості депозитної політики банків та інструменти її здійснення;
- дослідити особливості роботи українських банків на депозитному ринку країни;
- проаналізувати депозитну діяльність АТ «Ощадбанк» за останні роки;
- дослідити зарубіжний досвід акумулювання залучених депозитних ресурсів;

- розглянути можливості запровадження нових депозитних банківських продуктів та шляхи поліпшення депозитних операцій українських банків у сучасних умовах.

Об'єктом дослідження цієї кваліфікаційної роботи є економічні відносини, які виникають в процесі здійснення банківськими установами депозитних операцій. **Предметом дослідження** є механізм роботи банків у напрямку здійснення депозитних операцій для забезпечення формування їх ресурсної бази в сучасних умовах господарювання.

Методи дослідження. Одним з основних методів дослідження є діалектичний метод, зокрема здійснювалось вивчення напрямів удосконалення депозитних операцій банків на основі здійсненого теоретично-практичного аналізу. Використовувалися також метод спостереження, історичний і логічний методи, методи індукції та дедукції, порівняння, аналіз і синтез. Серед специфічних методів дослідження були використані статистичні методи.

Інформаційна база кваліфікаційної роботи: законодавство України, в т.ч. нормативні документи та статистичні дані Національного банку України, фінансова звітність досліджуваного банку, наукові публікації з тематики даного дослідження.

Структура кваліфікаційної роботи. Дипломна робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. У першому розділі ми розглянули суть депозитних операцій банків, їх різновиди, а також економіко-правові основи їх здійснення. У другому розділі кваліфікаційної роботи досліджено депозитний ринок банківської системи України та депозитні операції АТ «Ощадбанк» за останні роки. У третьому розділі кваліфікаційної роботи розглянуто можливості використання більш нових сучасних інноваційно-технологічних депозитних продуктів, а також зарубіжний досвід залучення депозитних ресурсів банківськими установами.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗДІЙСНЕННЯ БАНКАМИ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ

1.1. Економічна суть і класифікація банківських депозитних операцій

Ресурси для банківських установ є найбільш важливим елементом в їх діяльності. Банки залучаючи вільні, на певний час, грошові кошти своїх клієнтів формують власну ресурсну базу, а потім розміщують залучені вклади від власного імені в кредитно-інвестиційні активи. Звичайно, що банк проводить свої операції лише у межах наявних ресурсів. Обсяг і структура ресурсів, якими розпоряджається банк, визначають подальші масштаби та напрямки його активної діяльності.

За джерелами формування ресурси банку поділяють на:

- власні ресурси банку (статутний капітал, нерозподілений прибуток, резервні фонди, тощо);
- залучені ресурси банку (різні види депозитів);
- позичені ресурси банку (міжбанківські позики, кредити від небанківських фінансових установ).

Якщо ж первинним джерелом ресурсів для банку є статутний капітал, який виконує важливу оперативну, регулюючу та безпекову функцію для банку, то базовим джерелом ресурсів, що забезпечує левову частку ресурсної бази банку є саме залучені ресурси.

Головним джерелом залученого капіталу банку є його депозитні операції. Суб'єктами цих операцій виступає банк у ролі позичальника і зберігача коштів і клієнт банку – власник коштів. А от об'єктом депозитних операцій виступають кошти, які на певний проміжок часу залучаються у банк на депозитні рахунки його клієнтів.

Слово «депозит» походить від латинського слова «depositum», що означає «переданий на зберігання».

Національний банк України зазначає, що: «депозит або вклад - це угода, де одна сторона (банк), яка приймає від другої сторони (вкладника) або для неї певні кошти (вклад), зобов'язується виплачувати вкладникові всю суму вкладу та виплатити відсотки на неї або дохід в іншій формі на умовах та в порядку, встановлених договором» [26].

Цивільний кодекс України (ст 108) надає наступне визначення: «Депозитні операції – це операції банків із залучення грошових коштів юридичних і фізичних осіб за договором банківського вкладу. Так, за договором банківського вкладу одна сторона (банк) приймає грошову суму (вклад), що надійшла від іншої сторони (вкладника) або для неї, і зобов'язується повернути вкладникові суму вкладу, а також виплатити проценти на неї або дохід в іншій формі на умовах і в порядку, встановлених договором» [47].

Закон України «Про банки та банківську діяльність» трактує депозит як «кошти в готівковій або у безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті, які розміщені клієнтами на їх іменних рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору» [35].

Варто відмітити, що на даний час немає однозначного трактування терміну «депозит», а також доволі часто науковці та практики використовують термін «вклад» з аналогічними цілями.

Ми можемо розглянути суть поняття «депозит» і «вклад» за різними джерелами, як із законодавства, так і наукових публікацій (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Різновиди трактування термінів «депозит» і «вклад»

Джерело	Визначення терміну
Положення Про порядок здійснення банками України депозитних операцій	«Вклад (депозит) - це грошові кошти в готівковій або безготівковій формі у валюті України, або в іноземній валюті, або банківські метали, які банк прийняв від вкладника, або які надійшли для вкладника на договірних засадах на визначений строк зберігання чи без зазначення такого строку (під процент або дохід в іншій формі) і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору».

Продовження таблиці 3.1

Податковий кодекс України [34]	«Депозит (вклад) - кошти, які надаються фізичними чи юридичними особами в управління резиденту, визначеному фінансовою організацією згідно із законодавством України, або нерезиденту на строк або на вимогу та під процент на умовах видачі на першу вимогу або повернення зі спливом встановленого договором строку»
С.М. Гончаров, Н.Б. Кушнір [10, с. 142]	«Депозити – 1) грошові суми, внесені на зберігання у кредитні установи, за якими вкладникам виплачується певний процент; 2) цінні папери, внесені на зберігання у кредитні установи»
ст. 340 Господарського кодексу України [11]	«Депозити утворюються за рахунок коштів у готівковій або у безготівковій формі, у гривнях або в іноземній валюті, що розміщені юридичними особами чи громадянами (клієнтами) на їх рахунках у банку на договірних засадах на певний строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства та умов договору»
О. Петрук [32]	«Депозити — це грошові кошти, які внесені у банк клієнтами, зберігаються на їх рахунках і використовуються відповідно з укладеною угодою і банківським законодавством»
Р.І. Тиркало [45, с. 117]	«Вклад – це грошові кошти у готівковій або безготівковій формі, у національній або іноземній валюті, що передані банку їх власникам, або третьою особою за дорученням та за рахунок власника для зберігання на певних умовах»
О.Ю. Сова [43, с.172]	«Депозит (вклад) – це кошти внесені в комерційний банк клієнтами – фізичними чи юридичними особами, які зберігаються на їх рахунках і використовуються відповідно до режиму рахунку і банківського законодавства»
А. Мороз [23, с. 87]	Депозит (вклад) – це грошові кошти в національній та іноземній валюті, передані їх власником або іншою особою за його дорученням у безготівковій та безготівковій формі на рахунок власника для зберігання на певних умовах
М. Савлук [23, с. 115]	Депозит (вклад) – це грошові кошти в національній та іноземній валюті, що передані власником або іншою особою за його дорученням у готівковій та безготівковій формах на рахунок власника для зберігання на певних умовах
С. Мочерний [13, с.262]	Банківські депозити – грошові засоби, які вносять у банк у вигляді вкладів, за які банк виплачує відсотки.

Розглянувши наведені підходи до визначення суті поняття депозит банку, ми можемо зробити висновок, що спільними ознаками усіх цих трактувань є те, що під депозитом розуміють грошові кошти, які може внести як вкладник так і третя особа у національній та іноземній валюті не лише на певний вказаний в договорі термін, але й без його чіткого визначення і на першу ж вимогу клієнта повернути йому внесену в банк суму.

Головними принципами здійснення депозитних операцій банками є:

- метою здійснення депозитних операцій банками є залучення ресурсів для можливості здійснення активних операцій та сприяння отриманню банком прибутку або ж створювати відповідні умови необхідні для отримання прибутку банком у майбутньому;

- під час організації депозитної роботи банку забезпечується залучення різноманітних суб'єктів та форм вкладів;

- банки забезпечують взаємозв'язок і взаємоузгодження своїх депозитних і кредитних операцій за строками і сумами;

- особлива увага при залученні банками депозитів приділяється саме терміновим депозитам, які найбільше сприяють підтримці ліквідності банку;

- під час залучення вкладів, з метою забезпечення подальшої надійності і ліквідності роботи банку формуються обов'язкові резерви відповідно до чинного законодавства та здійснюють вклади у ФГВФО;

- «прагнення розширення спектра банківських послуг, підвищення якості й культури обслуговування клієнтів, що має сприяти залученню депозитів» [24].

Розглянемо класифікацію депозитів банків зображену на Рис. 1.1.

У найбільш поширеному підході депозити поділяють на два види: термінові (або ж строкові) депозити та депозити до запитання (на вимогу).

Термінові (строкові депозити) – депозити вкладені під відсотки у банк клієнтом на конкретний термін зберігання, і які можуть бути повністю вилучені з банку після закінчення вказаного терміну. Для клієнта банку такий вид депозиту є менш ліквідним, однак при цьому він приносить клієнту вищий процентний дохід.

Депозит до запитання (на вимогу) - депозит без конкретно вказаного терміну його зберігання в банку. Він має бути повернутий на першу ж вимогу клієнта банку. Цей вид депозиту приносить клієнту нижчий відсотковий дохід, ніж при терміновому депозиті.

Рис. 1.1. Класифікація депозитів банківських установ за різними ознаками

Банківські депозити розподіляють ще на такі підгрупи:

1. Накопичувальний терміновий депозит (такий депозит можна поповнювати протягом усього часу його зберігання у банку).

2. Ощадний терміновий депозит (строковий вклад, за умовами якого можна поповнювати чи знімати будь-які суми з рахунку в банку).

3. Розрахунковий депозит (універсальний депозит, з якого можна здійснювати будь-які операції щодо поповнення чи зняття відповідних сум).

Теж, варто зазначити, що депозитні операції банків за економічним значенням можуть бути пасивними і активними. Активні депозитні операції – це коли банк розміщує залучені кошти на вклади в інші банківські установи на міжбанківському кредитному ринку. Пасивні депозитні операції банків - це кошти, які залучені банківською установою від своїх клієнтів і за якими банк несе відсоткові затрати.

Відсотки за депозитами клієнти можуть отримувати за різний період (щомісяця чи щокварталу або ж взагалі коли термін депозиту закінчиться) згідно депозитної угоди. За умов отримання відсотків після закінчення строку вкладу вигідніше буде вибрати депозит з можливістю капіталізації відсотків, тобто щомісяця закумуляовані відсотки по депозиту будуть додаватися до суми вкладу і наступне нарахування відсотків вже буде відбуватися на збільшену суму вкладу.

Отже, дослідивши суть депозитних операцій банку та їх різновиди, можна зробити висновок, що депозит - це сукупність грошових коштів внесених клієнтами банку, які залучаються банком на договірній основі, із визначенням точного терміну або без його зазначення та підлягають виплаті клієнтам з нарахуванням відповідного відсоткового доходу. Саме депозитні операції забезпечують банківській установі обсяг коштів необхідний для здійснення нею активних операцій та можливості отримання прибутку.

1.2. Економіко-правові основи здійснення банками депозитних операцій

В Україні порядок проведення депозитних операцій банківських установ регулюють Закон України «Про банки і банківську діяльність», Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», Положення «Про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами» та інші нормативно-правові акти.

За користування внесених грошових коштів, які зберігаються на рахунках клієнтів, банки сплачують нараховані відсотки, які можуть сплачуватись періодично (щомісяця або за інші періоди) або ж після завершення терміну дії вкладу.

Головними етапами здійснення депозитних операцій банків є:

- відкриття банківського рахунку;
- оформлення договору депозитного вкладу;
- обслуговування вкладного рахунку клієнта банківською установою;
- нарахування відсотків за вкладом;
- виплата відсотків за вкладом;
- повернення суми накопиченого депозиту по завершенню терміну дії депозитного договору.

У статті 19 Закону України «Про банки і банківську діяльність» зазначено, що: «без отримання банківської ліцензії не дозволяється здійснювати одночасно діяльність по залученню вкладів та інших коштів, що підлягають поверненню, і наданню кредитів, а також вести рахунки. Особи, винні у здійсненні банківської діяльності без банківської ліцензії, несуть кримінальну, цивільну чи адміністративну відповідальність згідно із законами України» [35].

У статті 57 Закону України «Про банки і банківську діяльність» вказано, що: «вклади фізичних осіб комерційних банків гарантуються в порядку, передбаченому законодавством України» [35].

Також у ч. 1 ст. 1058 Цивільного кодексу України: «договір банківського вкладу (депозит) - це договір, за яким одна сторона (банк), яка прийняла від або

для другої сторони (вкладника) грошову суму (вклад), що надійшла, та зобов'язується виплачувати вкладникові таку суму й проценти на неї чи дохід в іншій формі на умовах і в порядку, встановлених договором» [47].

Узагальнений механізм здійснення депозитних операцій банків відображено на рис. 1.2.

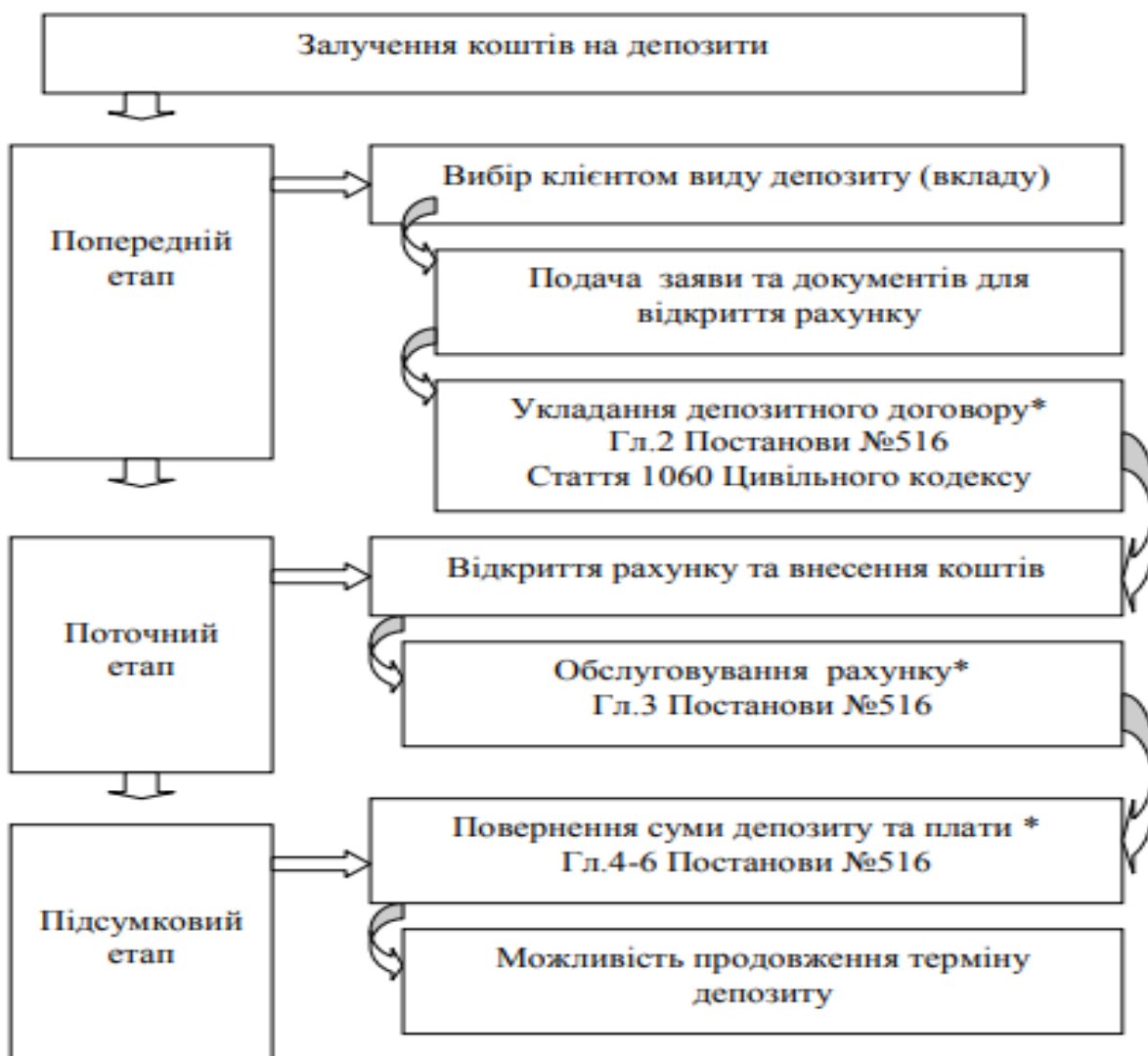

Рис 1.2. Механізм проведення депозитної операції банків згідно ЦК [47]

«Сторонами договору виступають банк та вкладник. Банком виступає юридична особа, яка має виключне право на підставі ліцензії НБУ здійснювати в сукупності такі операції: залучення у вклади грошових коштів фізичних та юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних

умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб» [35].

Вкладником депозиту в банківську установу може бути будь-яка особа, яка є учасником цивільних правовідносин згідно до обсягу власної правосуб'єктності.

Предметом договору банківського депозиту є визначена грошова сума – вклад у національній чи іноземній валюті.

Договір банківського депозиту складається лише письмово.

Також при оформленні депозитних взаємовідносин, може видаватися ощадна книжка для фізичних осіб, у якій фіксуватиметься внесення грошових коштів на їх рахунок по вкладу або ощадний (депозитний) сертифікат (банківський цінний папір), що підтверджує суму депозиту, який внесено у банк. Депозитні сертифікати можуть видаватися як іменні або на пред'явника.

Банки самостійно визначають розмір відсоткових ставок за депозитними операціями. У цілому залучення грошових коштів банківською установою регулюються внутрішніми положеннями банків, які розробляються згідно нормативних вимог діючого законодавства.

Відсотки на депозити банків нараховуються починаючи від наступного дня, після надходження депозиту у банківську установу, до останнього дня вказаного у договорі як закінчення терміну його дії. Сплачуються нараховані відсотки періодично, вони можуть накопичуватися на суму вкладу для капіталізації відсотків або ж нараховуватися на окремо відкритому для цього рахунку.

Змінити чи розірвати депозитний договір можна тільки за згодою сторін, якщо інше не було зафіксовано у договорі та не суперечить діючому законодавству. При зміні умов депозитного договору, зобов'язання клієнта і банку зберігаються та продовжують діяти у зміненому вигляді. Зміна договірних зобов'язань може стосуватися зміни і часткового припинення окремих пунктів депозитного договору. При розірванні депозитного договору, відповідно і зобов'язання сторін повністю припиняються.

Права вкладників і обов'язки банківської установи, які стосуються здійснення депозитних операцій наведено у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Права вкладника та обов'язки банку при здійсненні депозитних операцій

Обов'язки банку:	Права вкладника:
<ul style="list-style-type: none"> ➤ зберігати грошові кошти вкладника; ➤ віддавати вклади на вимогу вкладника відповідно до договору банківського вкладу; ➤ страхувати вклади; ➤ надавати документ, який підтверджує приймання вкладу; ➤ надавати вкладникові інформацію про стан і зміни умов вкладу; ➤ сплачувати встановлені проценти за вкладом. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ одержувати вклад повністю або частково; ➤ особисто або через представників поповнювати вклад; ➤ перевести вклад до іншого банку; ➤ одержувати прибутки за вкладом (проценти); ➤ розпоряджатися вкладом на випадок смерті; ➤ достроково розірвати договір; ➤ стягувати сплату неустойки у формі банківського процента, вимагати відшкодування завданих збитків за невиконання чи неналежне виконання умов договору.

Усі депозити населення і підприємців, які вкладені в банки, що працюють в Україні захищаються діючою системою гарантування вкладів фізичних осіб, що регламентовано Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб». Якщо приймається рішення про ліквідацію банку, то НБУ повідомляє Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Уповноважений працівник цього фонду формує список вкладників і суми, які гарантує даний фонд для відшкодування.

Відшкодуванню підлягає сума депозиту разом з нарахованими відсотками, однак тільки в межах гарантованої суми для одного вкладника. До 24 лютого 2022 року гарантована для відшкодування сума депозиту складала 200 000 грн, за умов військового стану і ще три місяці після його скасування вказана гарантована сума виплат не обмежуються. Тобто заради підтримки стійкості української банківської системи держава гарантує повернення клієнтам усієї суми вкладень разом з нарахованими на них відсотками для всіх банків, які працюють в Україні. Такий захід частково призупинив різкий відтік коштів з банківської системи в цей кризовий час.

Отож, головними законодавчими і нормативно-правовими актами, що регулюють процеси здійснення банками депозитних операцій є: Цивільний кодекс України, Закон України «Про банки і банківську діяльність», Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», Положення «Про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами». Більш детально механізми здійснення депозитних операцій для працівників банків прописані у внутрішніх документах банків. Як вкладник банку так і банк (в особі працівника депозитного відділу) мають певні права і обов'язки, які чітко сформульовані у депозитному договорі, також обов'язково у депозитному договорі повинно бути вказано: вид, термін, суму, валюту депозиту, розмір і періодичність нарахування і сплати відсотків.

1.3. Формування банківської депозитної політики й основні інструменти її реалізації

На основі добровільних партнерських взаємовідносин клієнтів з банківськими установами реалізуючи депозитні операції формується банківська депозитна політика.

На думку Бартоша О.М.: «Депозитна політика – це складне економічне явище; її суть необхідно розглядати як у широкому, так і у вузькому значеннях. У широкому – депозитну політику комерційного банку характеризують як стратегію і тактику банку при його діяльності щодо залучення ресурсів із метою повернення, а також при організації та управлінні депозитним процесом. Під депозитною політикою у вузькому значенні розуміють стратегію і тактику банку в частині організації депозитного процесу з метою забезпечення його ліквідності» [5, с. 99].

В банківській справі сформовано певні складові механізми формування і здійснення депозитної політики банківських установ у сучасних умовах, що відображено на рисунку 1.3.

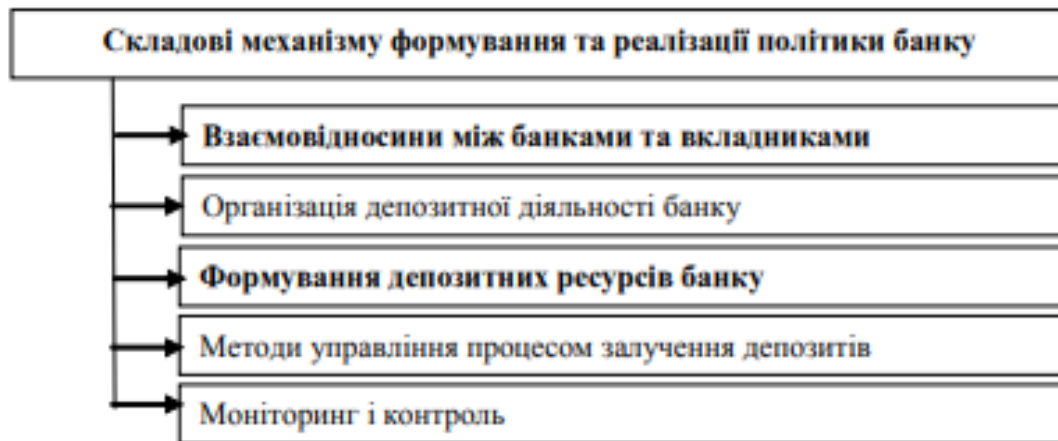

Рис.1.3. Основні складові механізму формування і реалізації депозитної політики банківської установи [48, с. 126]

Основними суб'єктами формування депозитної політики конкретного банку є:

1. Правління банку, яке керує діяльністю установи щодо залучення депозитних ресурсів, формує підрозділи, потрібні для залучення цих ресурсів, організовує здійснення бухгалтерського обліку й звітності саме по депозитних операціях банку. Правління також затверджує головні характеристики банківських продуктів і принципи цінової політики банку в сфері залучення вкладів.
2. Спостережна рада банку, оцінює регулярно потребу в депозитних ресурсах для банку в кожен конкретний момент часу (оскільки саме депозити є головним напрямком процентних затрат банку), розраховує ефективність здійснених депозитних операцій.
3. Ревізійна комісія банку контролює дотримання діючого законодавства при здійсненні банком депозитних операцій.
4. Комітет з питань управління активами та пасивами банку періодично розраховує собівартість депозитів (пасивів банку) і прибутковість його активів та приймає подальші рішення стосовно встановлення процентної маржі банку.

5. Тарифний комітет банку (при його наявності) аналізує співвідношення собівартості депозитних продуктів і ринкової ціни конкурентів на аналогічні продукти, а також надає рекомендації щодо коригування відсотків за різноманітними депозитами при зміні певних умов.
6. Підрозділ ризик-менеджменту банку розробляє необхідні внутрішньобанківські документи, які ідентифікують, оцінюють, вимірюють і контролюють ризики пов'язані з залученням додаткових депозитних ресурсів та здійсненням процентних витрат банком.

Депозитна політика банківської установи включає:

- формування стратегії залучення депозитних ресурсів, включаючи повноцінне дослідження ринку, його діагностику і прогнозування подальших тенденцій розвитку;
- розробки депозитної тактики банку, щодо формування і просування нових депозитних продуктів банку;
- здійснення розроблених банком стратегії і тактики депозитної роботи;
- контроль за ефективністю реалізації депозитних продуктів банку;
- моніторинг депозитної діяльності банківської установи.

На думку Барилюка І.В.: «Під час виконання завдань депозитної політики банки мають враховувати багато факторів, а саме: зовнішні - макроекономічні, тобто стан ринку, на якому функціонує банк, ризики, рівень інфляції, конкуренція, попит на банківські послуги тощо, та внутрішні - мікроекономічні, це прибутковість, ліквідність, розширення клієнтури, завоювання нових ринків, упровадження нових видів операцій тощо» [4, с. 149].

При формуванні та успішній реалізації депозитної політики банківської установи, стосовно залучення банком депозитних ресурсів необхідно враховувати суперечливі інтереси усіх учасників депозитних взаємовідносин, що відображено на Рис. 1.4.

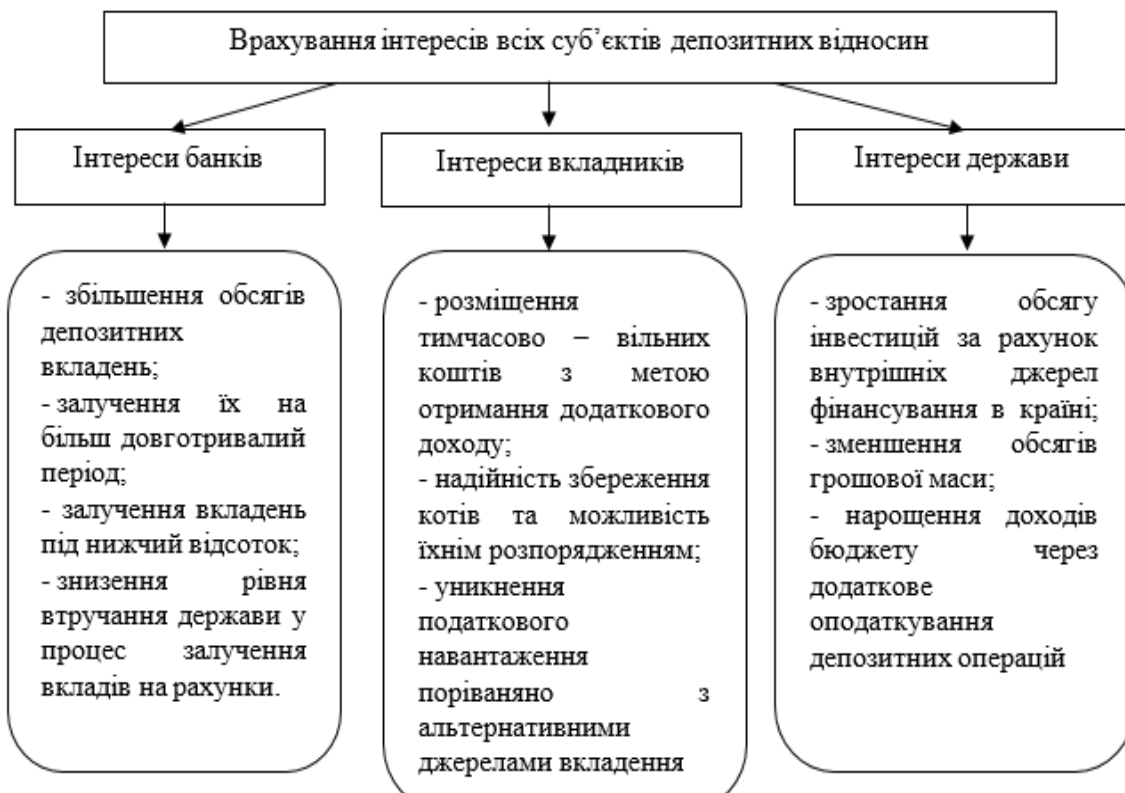

Рис. 1.4. Головні інтереси суб'єктів депозитних взаємовідносин

Як ми бачимо з вище наведеного рисунку інтереси усіх суб'єктів депозитних взаємовідносин суперечать між собою, що характерне для ринкової економіки, саме тому важливим завданням для банків є уміло поєднати всі ці інтереси у реалізації власної депозитної політики.

На макроекономічному рівні депозитну політику банків регулює держава, вона може бути консервативна (посилення контролю за видачею депозитів та більш жорстке регулювання депозитної діяльності банків) і ліберальна (активізація та сприяння зростанню залучення банківськими установами коштів на депозити).

Головним документом в банку, який регламентує механізм здійснення депозитних операцій є меморандум депозитної політики банку. Цей меморандум розробляється банком самостійно, в рамках стратегічних цілей діяльності банку, результатів аналізу наявних в банку ресурсів і подальших перспектив розвитку банку.

Задля досягнення оптимального рівня залучення вкладів банки повинні враховувати такі фактори:

- ✓ рівень інфляції;
- ✓ рівень доходів населення;
- ✓ монетарну політику НБУ;
- ✓ соціально-політичне середовище;
- ✓ рівень обізнаності банківського персоналу в депозитних послугах;
- ✓ можливість застосування нових форм взаємодії із клієнтами у сфері надання депозитних операцій;
- ✓ можливість використання нецінових факторів впливу на бажання клієнтів вкладати депозити.

Банк може застосовувати різні види депозитної політики (помірковану, агресивну чи консервативну) залежно від економічної ситуації в країні, рівня потреби банку в додаткових ресурсах та конкурентної позиції на ринку.

Рис. 1.5. Види депозитної політики банку [15]

Основними чинниками, які впливають на цінову політику банку в депозитній сфері є: розмір відсоткових ставок та облікової ставки НБУ, мінімальна сума необхідна для відкриття рахунку клієнту, умови нарахування і

сплати відсотків за депозитом, можливості індивідуального підходу для обраних категорій клієнтів.

«Від цінових параметрів депозитів конкурентне середовище потребує такої самої гнучкості, як і від асортименту послуг, тобто ціни на депозитні продукти мають постійно реагувати на ринкові зміни» [18, с. 4].

Нецінові методи концентруються на маркетингових заходах, поліпшенні якості обслуговування клієнтів, збільшення асортименту депозитних продуктів банку, надання супутніх безкоштовних послуг, просування депозитних продуктів через інтернет-банків та інші нетрадиційні канали продаж.

Організація депозитної діяльності кожного банку має власні особливості, які визначаються розмірами сформованих ресурсів банку і потребами його активної діяльності. На даний час головними інструментами здійснення депозитної діяльності банків є рівень відсоткової ставки по депозитах, асортимент депозитних продуктів банку, якість обслуговування клієнтів та рівень надійності і платоспроможності банку.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИКА ПРОВЕДЕННЯ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ АТ «ОЩАДБАНК» ЗА 2020-2022 РОКИ

2.1. Загальна характеристика діяльності АТ «Ощадбанк»

АТ «Ощадбанк» є одним з державних банків, які нині працюють на українському ринку банківських послуг. Саме приналежність до державної власності допомагає банку втримуватись при таких глобальних потрясіннях, реалізовувати державні підтримки подальшого економічного розвитку та підтримувати своїх клієнтів.

Ощадбанк є правонаступником Державного спеціалізованого комерційного ощадного банку України, зареєстрованого НБУ 31 грудня 1991 року. Банк працює на підставі банківської ліцензії, яка видана НБУ, а також володіє генеральною ліцензією НБУ на здійснення валютних операцій і ліцензією НКЦПФР на здійснення операцій із цінними паперами.

Стратегічною метою роботи Ощадбанку є сприяння розвитку роздрібного бізнесу і створення умов для комплексного банківського обслуговування своїх корпоративних клієнтів.

Головна діяльність Ощадбанку полягає у веденні банківських рахунків і залученні депозитів, наданні кредитів, торгівлі цінними паперами та здійсненні платежів й операцій з різними іноземними валютами.

Ощадбанк асоціюється в українців з надійністю, стабільністю та доступністю. З початком масштабного вторгнення РФ в Україну Ощадбанк став банком критичної інфраструктури, який сконцентрував свої зусилля на забезпеченні стабільної і безперебійної роботи.

«На початок 2023 року українці можуть отримувати банківські послуги в близько 1 140 відділеннях Ощадбанку. Це 94% мережі банку. До послуг клієнтів 2 569 працюючих банкоматів та 2 513 термінали самообслуговування. Більшість послуг Ощадбанку цілодобово доступна в додатку «Мобільний Ощад»» [29].

Ощадбанк надає клієнтам з сегменту мікро-, малого та середнього бізнесу доступні кредити у рамках державних і партнерських програм, у тому числі за програмою «Доступні кредити 5-7-9%».

Наприкінці грудня 2022 року Ощадбанк очолив рейтинг «25 провідних банків України під час війни». Всупереч продовженню повномасштабної агресії росії проти України, величезні завдані збитки, падінню реальних доходів населення та значній міграції, українська економіка і банківський сектор продовжують працювати. Попит на банківські послуги поступово відновлюється, проте залишається низьким порівняно з минулорічним.

Найбільшою загрозою для українського банківського сектору залишається вплив кредитного ризику. За прогнозами НБУ, банки можуть втратити більше 20% кредитного портфеля через війну та економічну кризу. Ці втрати зменшуватимуть капітал банківських установ.

Розглянемо детальніше головні показники економічної діяльності АТ «Ощадбанк» за 2020-2022 роки у таблиці 2.1., що сформована на основі фінансової звітності банку (Додатки А і Б).

Таблиця 2.1

Основні показники економічної діяльності
АТ «Ощадбанк» за 2020-2022 роки, тис. грн. [29]

Показник	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення	
				2021-2020	2022-2021
Власний капітал	21 935 199	21 869 890	22 214 321	- 65309	344 431
Акціонерний капітал	49 724 980	49 724 980	49 724 980	-	-
Зобов'язання	211 603 685	213 037 422	250 024 134	1 433 737	36 986 712
Активи	233 538 884	234 907 312	272 238 794	1 368 428	37 331 482
Чистий процентний дохід	7 986 004	13 364 517	14 884 378	5 378 513	1 519 861
Чистий прибуток (збиток) за рік	2 776 323	1 055 378	689 848	- 1 720 945	- 365 530

Як ми можемо побачити з даної таблиці при незмінному обсязі акціонерного капіталу в розмірі майже 50 млрд грн, власний капітал банку у 2021 році дещо зменшився, а у 2022 році зріс до 22 млрд грн. Враховуючи, що акціонерний капітал банку будучи складовою власного капіталу перевищує його, ми можемо зробити висновок, що така різниця зумовлена великим обсягом непокритого збитку (28 млрд грн станом на 2022 рік), який також є частиною власного капіталу Ощадбанку.

Зобов'язання Ощадбанку за три останні роки зросли на 38 млн грн., а пасиви і активи в загальному за 2020-2022 роки збільшилися на 39 млн грн.

Чистий процентний дохід банку зріс за 2020-2022 роки майже на 7 млрд грн, а от чистий прибуток банку зменшився за досліджуваний період на 2 млрд грн, що негативно характеризує результати роботи банку за цей час.

Інвестиції та кредитний портфель є головними складовими в активах Ощадбанку, що і представлена на рисунку 2.2.

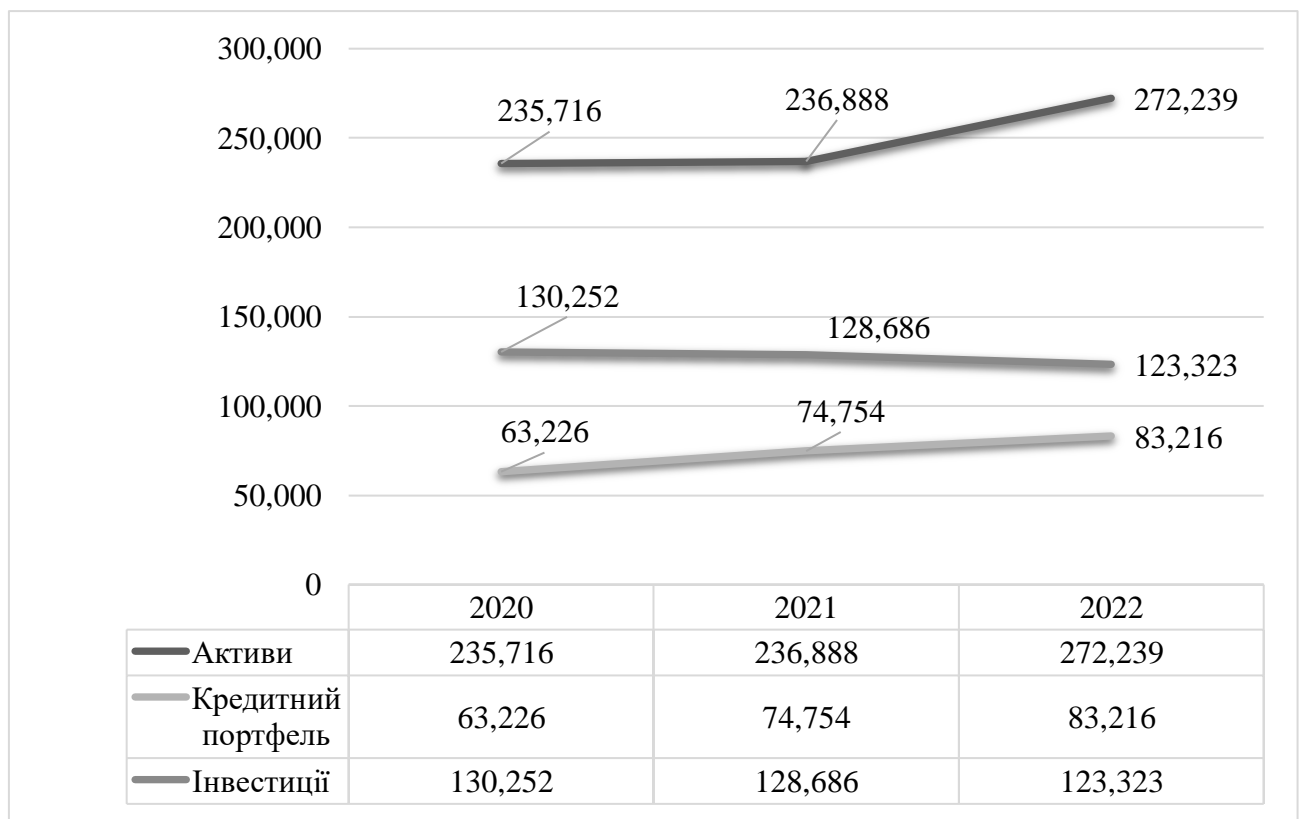

Рис. 2.2 Динаміка інвестицій, кредитного портфеля і активів АТ «Ощадбанк» у 2020-2022 роках, млн. грн [29]

Для банківських установ переважання в активах інвестицій, а не наданих кредитів є не зовсім природнім, однак в умовах високих кредитних ризиків і надлишку ліквідності, багато українських банків обрали інвестування, як альтернативний напрямок вкладання залучених коштів. Банки в Україні переважно купують ОВДП або ж військові облігації, тобто позичають гроші державі. Варто зауважити, що більше половини активів банківського сектору належить державним банкам, які частково реалізують державну політику у банківській сфері.

Головною ж складовою зобов'язань Ощадбанку є кошти на рахунках клієнтів, майже 95% у 2022 році. Детальніше структуру зобов'язань і депозитів Ощадбанку ми розкриємо у наступному підпункті нашого дослідження.

Розглянемо динаміку коефіцієнтів фінансової стійкості банку за 2020-2022 роки на рисунку 2.3.

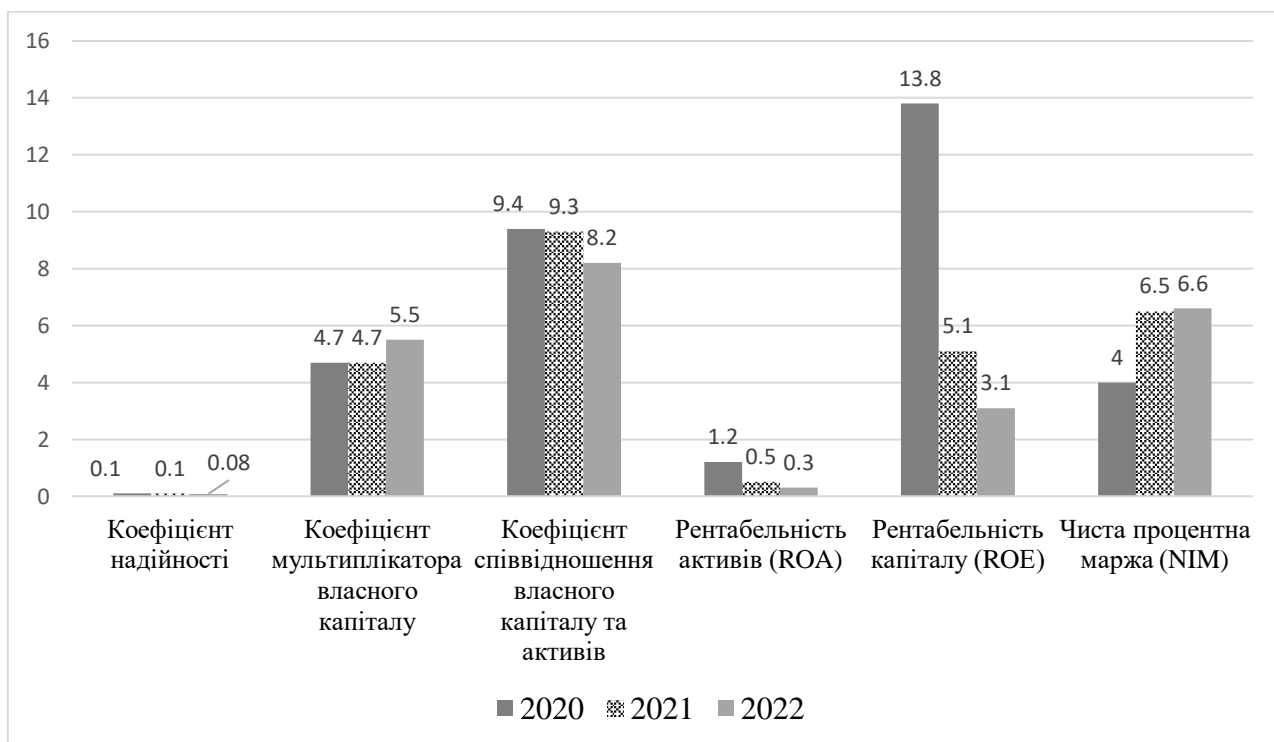

Рис. 2.3 Динаміка коефіцієнтів фінансової стійкості АТ «Ощадбанк» за 2020-2022 роки

З 2020-2022 роки коефіцієнт надійності Ощадбанку хоч і зменшується, проте є достатнім і відповідає оптимальному значенню – більше 0,05. Коефіцієнт

мультиплікатора власного капіталу зростав останні 3 роки, але ще не досяг оптимального значення – 8-16, а це означає, що банк не в повній мірі використовує свої можливості при здійсненні своєї активної діяльності. Коефіцієнт співвідношення власного капіталу для Ощадбанку з 2020 по 2022 рік дещо зменшився, але знаходиться в межах оптимального значення - більше.

А от показники рентабельності Ощадбанку зменшилися, за рахунок зменшення розміру прибутку, який отримав банк за досліджений період.

У 2023 році Ощадбанк виконує усі встановлені НБУ нормативи, в тому числі:

- Н1 (регулятивний капітал банку) – 19 672 млн грн (при нормативному значенні більше 200 млн грн);
- Н2 (адекватність регулятивного капіталу) – 13,97% (нормативне значення – більше 10%);
- Н3 (адекватність основного капіталу) – 10,05% (нормативне значення – більше 7%);
- Н7 (кредитний ризик на одного контрагента) – 9,66% (нормативне значення – не більше 25%);
- Н8 (великі кредитні ризики) - 76,27% (нормативне значення – не більше 800%);
- Н9 (кредитний ризик з пов'язаними особами) – 0,13% (нормативне значення – не більше 25%);
- Н11 (інвестування в цінні папери одної установи) – 0,00% (нормативне значення – не більше 15%);
- Н12 (загальна сума інвестування) – 0,01% (нормативне значення – не більше 60%);
- LCR ВВ (коефіцієнт покриття ліквідністю в національній валюті) – 285% (нормативне значення – більше 100%);
- LCR ІВ (коефіцієнт покриття ліквідністю в іноземній валюті) – 311% (нормативне значення – більше 100%);

- NSFR (коефіцієнт чистого стабільного фінансування) – 188% (нормативне значення – більше 100%) [29].

Отже, Ощадбанк залишається лідером банківської системи України за обсягом кредитного портфеля клієнтів і залучених коштів від юридичних та населення. Даний банк активно підтримує мікро-, малий та середній бізнес в Україні. Ощадбанк є другим за розміром активів та найбільший за кількістю відділень між усіма банками України. У 2020-2022 роках Ощадбанк хоч і працював прибутково, однак наслідки пандемії та війни дуже негативно вплинули на роботу банку, як і його клієнтів. Банк продовжує виконувати усі нормативні вимоги НБУ та працювати максимально підтримуючи своїх клієнтів у такі кризові часи.

2.2. Депозитні операції АТ «Ощадбанк» у 2020-2022 роках

Для будь-якої банківської установи депозитні операції є головним джерелом ресурсів, необхідних для подальшої діяльності. АТ «Ощадбанк» пропонує своїм клієнтам на даний час такі депозитні продукти:

1. Для населення:

- «Моя перемога», мінімальна сума вкладу повинна бути від 10 тис грн, термін розміщення – 3 місяці і 5 днів, без можливості поповнення та виплатою відсотків у кінці терміну депозиту, відсоткова ставка – 17% (процентна ставка із врахуванням сплати податків - 13,69%).
- «Мій захисник» - депозит для військовослужбовців і членів їх родин. Мінімальна сума для відкриття вкладу – 5 000 грн з можливим поповненням, щомісячна виплата відсотків, процентні ставки на строк 3 місяці і 5 днів - 13% (10,47% із врахуванням податку), а на 6 місяців - 14% (11,27% із врахуванням податку).
- «Мій валютний депозит», мінімальна сума – 1 тис дол США, із щомісячною з капіталізацією процентів, без можливості поповнення,

термін – 6 місяців, відсоткова ставка – 0,01%. Буде гарантоване зростання доходу при зростанні курсу НБУ.

- «Мій депозит», має найбільшу варіацію умов, які зображені у наступній таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Основні умови по вкладу «Мій депозит» [29]

Валюта депозиту:	гривня, долар США, євро		
Виплата процентів:	щомісячно або щомісячна капіталізація		
Мінімальна сума депозиту:	1 000 гривень, 100 доларів США, 100 євро		
Максимальна сума депозиту:	без обмежень		
Поповнення депозиту:	доступно		
Мінімальна сума поповнення:	200 гривень, 10 доларів США, 10 євро		
Автопродлонгація депозиту:	доступно		
Дострокове повернення депозиту:	не передбачено		
податок на доходи фізичних осіб	18% від суми нарахованих процентів за вкладом		
військовий збір	1,5% від суми нарахованих процентів за вкладом		
Процентні ставки			
Строк	Гривня	Долар США	Євро
3 місяці + 5 днів	11%	0.05%	0.01%
6 місяців	12%	0.2%	0.05%
12 місяців	13%	0.3%	0.1%
24 місяці	14.5%	0.60%	0.40%
36 місяців	15%	0.70%	0.50%

- «Мій пенсійний депозит» відкривається в АТ «Ощадбанк» для осіб пенсійного віку. Основні умови такі ж як для вкладу «Мій депозит». Процентні ставки у дол. США та євро також аналогічні з вкладом «Мій депозит», а от за вкладами у гривні процентні ставки є більшими на 0,5% за кожним зі строків.

2. Депозити для бізнесу в АТ «Ощадбанк»:

- «Максимальний депозит», відкривається у гривні, дол США і євро, мінімальна сума - 5000₴ / 1000\$ / 1000€, термін депозиту – 30-1095 днів,

виплата відсотків відбувається окремо за умовами кожного договору, без можливості поповнення, однак можливе повне дострокове витребування такого вкладу із використанням зменшеної процентної ставки, розмір відсоткової ставки встановлюється індивідуально і залежить від суми вкладу та строку його розміщення.

- «Накопичувальний депозит» має такі ж умови як і вклад «Максимальний депозит», однак тут є можливість поповнення депозиту, але не можна достроково забрати вклад.
- «Інвестиційний депозит» є строковим вкладом, що теж відкривається у гривні, дол. США і євро, мінімальна сума і терміни вкладу такі ж як і в попередніх депозитних продуктах банку, без можливості дострокового витребування і поповнення. Висока процентна ставка за довгостроковими вкладами для клієнтів-нерезидентів.
- «Мобільний депозит» є короткостроковим вкладом із вигідною процентною ставкою, автоматичним продовженням і правом дострокового зняття коштів з такого вкладу. Валюта вкладу - гривня, долар США, мінімальна сума депозиту - 5 000₴ / 1 000\$, строк зберігання вкладу - від 7 до 29 днів.
- «Депозитна лінія» дає можливість оформити велику кількість вкладів на одному депозитному рахунку клієнта на окремих умовах (строк, сума, ставка, інше) у рамках єдиного генерального депозитного договору із правом пролонгації. Мінімальна сума депозиту - ₴ 100 000 / \$ 50 000 / € 50 000, строк зберігання – 3-1095 днів, розмір процентної ставки встановлюється індивідуально і залежить від суми вкладу та строку його розміщення.
- Вклад «Оперативний місцевого бюджету» дає змогу отримувати додатковий дохід на тимчасово вільні кошти у рамках місцевих бюджетів. Наведемо головні його вимоги:
 - «Вкладник - місцеві бюджети.
 - Вид вкладу – строковий.

- Валюта – гривня.
- Мінімальна сума - 10 000,00 гривень (виключення: бюджети сіл, селищ та їх об'єднань - 3 000, 00 гривень; бюджети районів та міст районного значення - 5 000, 00 гривень).
- Строк зберігання - лише у межах поточного бюджетного періоду (повинні бути повернені на рахунки бюджету не пізніше ніж за 10 календарних днів до закінчення такого бюджетного періоду).
- Розмір відсоткової ставки - не більше облікової ставки НБУ на дату проведення тендеру.
- Виплата процентів - щомісячно/щоквартально/разом з поверненням вкладу (депозиту).
- Можливість поповнення – дозволяється в розмірі згідно умов депозитного договору.
- Можливість дострокового витребування – дозволяється, за умови письмового повідомлення банку згідно умов депозитного договору
- Пролонгація вкладу – дозволяється, відповідно до пролонгованого договору кошти будуть повернені на рахунки бюджету не пізніше ніж за 10 календарних днів до закінчення такого бюджетного періоду» [29].

- Вклад «Для вищих та професійно-технічних навчальних закладів» надає додатковий дохід на тимчасово вільні кошти в рамках бюджету. Основні умови схожі з вкладом «Оперативний місцевого бюджету».

Найвищу прибутковість для клієнтів мають «Максимальний депозит» та «Інвестиційний депозит».

Тарифи за послуги установ АТ "Ощадбанк" та розміри відсоткових ставок за різними видами депозитів у різноманітних валютах наведені у Додатках В і Г.

Із квітня 2022 року АТ «Ощадбанк» є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб і так як вклади в інших банків вклади в цьому банку гарантуються в повному обсязі на час воєнного стану і ще 3 місяці після його припинення. А потім планується підвищення гарантованої суми повернення коштів до 600 тис грн вкладів фізичних осіб, а також підприємців.

АТ «Ощадбанк» можна вважати старожилом українського банківського ринку, який завоював значну довіру населення та є системно важливим банком, що залучає значну частку депозитів.

Розглянемо структуру зобов'язань АТ «Ощадбанк» за останні роки в Таблиці 2.3

Таблиця 2.3

Структура обсягу депозитів (за термінами вкладів)

АТ «Ощадбанк» за 2019 - 2022 роки [29]

Показник	2019		2020		2021		9 міс 2022	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Всього рахунків клієнтів, з них:	202 142 934	100	186 165 452	100	191 452 639	100	208073553	100
- строкові депозити	92 770 622	45,9	101 764 268	54,7	77 580 733	40,5	74 655 687	35,9
- рахунки до запитання	109372 312	54,1	84 401 184	45,3	113 871 936	59,5	133 417866	64,1

Рахунки до запитання банку включають: залишки на поточних рахунках від клієнтів та залишки на депозитах до запитання від клієнтів. Як ми бачимо в структурі депозитів Ощадбанку продовжують переважати саме кошти на рахунках до запитання.

Позитивною тенденцією є зростання коштів клієнтів банку, за 2019 - 9 місяців 2022 року обсяги депозитів банку зросли на 6 млрд грн, що свідчить про те, що клієнти довіряють банку, однак як і в загальноукраїнських тенденціях надають перевагу вкладам на вимогу. Така ситуація не дає можливість банку фінансувати довгострокові кредитно-інвестиційні проекти, які необхідні для економічного розвитку своїх клієнтів.

Залишок по рахунках 10 найбільших клієнтів Ощадбанку склав 10 475 553 тис. грн., що складає 5% усіх депозитів, а залишок по рахунках і найбільшого клієнта банку становив 1% від загальної суми рахунків усіх клієнтів банку. Тобто

в банку є великі клієнти, які зберігають значні суми на рахунках Ощадбанку на даний час.

Таблиця 2.4

Структура депозитів АТ «Ощадбанк» за секторами економіки
за 2019- 9 місяців 2022 року, тис. грн. [29]

	2019	2020	2021	9 міс 2022
Фізичні особи	106 906 881	125 359 459	123 543 068	151 635 576
Енергетика	6 600 394	9 258 827	17 507 610	10 264 394
Сільське господарство	5 071 934	7 625 900	7 484 151	7 849 893
Торгівля	4 479 009	7 221 800	7 546 691	6 683 560
Послуги	4 544 148	4 107 834	4 378 885	3 909 429
Машинобудування	1 072 874	1 579 524	1 623 620	3 373 031
Будівництво та нерухомість	2 219 779	3 444 363	4 215 148	2 926 164
Органи державного управління та місцевого самоврядування	12 383 699	1 363 447	1 261 491	2 807 978
Транспорт	2 625 473	4 873 077	2 981 456	2 665 419
Фінансові послуги	3 448 374	3 862 736	2 458 217	2 053 519
Медіа та зв'язок	2 218 724	3 070 056	3 368 299	1 957 099
Нафтогазова та хімічна промисловість	44 929 250	6 765 739	8 015 114	1 406 858
Виробництво і переробка харчових продуктів та напоїв	723 854	849 502	362 429	1 122 399
Виробництво промислових та товарів народного споживання	979 012	1 273 724	1 132 999	1 037 808
Гірничодобувна та металургійна промисловість	1 709 292	560 623	583 837	799 514
Видавнича діяльність	100 660	109 445	85 311	79 467
Інші	2 129 577	4 839 396	4 904 313	7 501 445
Всього рахунків клієнтів	202 142 934	186 165 452	191 452 639	208 073 553

Як видно з вищенаведеної таблиці 2.4 ми бачимо, що у 2022 році в Ощадбанку 73% усіх депозитів залучені саме від фізичних осіб, а серед бізнесу найбільше коштів на рахунках зберігають підприємства енергетики, сільського господарства, торгівлі, послуг, машинобудування та інші.

Як ми бачимо з нашого дослідження АТ «Ощадбанк» продовжує свою стабільну та надійну роботу, залишаючись надійним партнером як для бізнесу, так і для населення. Показники фінансового стану банку залишаються в межах оптимальних значень, усі нормативні вимоги, які покладає НБУ Ощадбанк

виконує, навіть зі значним запасом. Цей державний банк є широковідомим, доступним, з великою мережею працюючих відділень, тривалою історією стабільної роботи, що є основою для формування достатньої бази довіри від клієнтів. А саме довіра є головним фактором, який впливає на процес залучення депозитних ресурсів для будь-якої банківської установи. Тому, як ми і побачили з нашого дослідження депозити в АТ «Ощадбанку» зростають, незважаючи на наслідки світової пандемії, карантину чи військових дій. Банк провадить ефективну депозитну політику, залучаючи кошти переважно від населення і пропонує широкий асортимент депозитних продуктів, які оптимально забезпечують потреби клієнтів та дають можливість банку сформувати достатню ресурсну базу для здійснення прибуткової активної діяльності.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ І ПОДАЛЬШІ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ

3.1. Зарубіжний досвід здійснення банками депозитних операцій та можливість його імплементації в українських умовах

Досвід розвинутих країн є важливим інформаційним та практично-методичним джерелом до подальшого розвитку депозитних операцій українських банків.

В українських банках відсоткові ставки за депозитами є дещо вищими ніж аналогічні ставки у розвинутих країнах, колись така ситуація приваблювала тка званих «депозитних туристів» з інших країн. Однак за рахунок високого рівня інфляції чистий прибуток від таких вкладень суттєво зменшувався, і депозити перетворилися на місце надійного зберігання коштів, також значна частина заощаджень перемістилася на ринок нерухомості.

Українські банки у своїй ціновій політиці на депозитні операції орієнтуються на облікову ставку НБУ, валюту вкладу (рівень інфляції по цій валюті), терміни вкладу, вид вкладу, а також рівень ризику банку. Однак, в деяких країнах, зокрема Швейцарії в при розміщенні вкладів у банку також враховують статус клієнта і місце його проживання, а для нерезидентів навіть можуть запропонувати привабливіші умови для залучення вкладів.

На сьогодні Швейцарія є однією з найбільш розвинутих країн і рівнем доходів на душу населення, а також одним із найважливіших фінансових центрів у Європі та світі. Банківська система Швейцарії є зразком надійності та стабільності, що є надзвичайно важливим у банківській справі. У цієї країни тривалий досвід ведення банківської справи, а стратегія розвитку банківської системи побудована на концепції універсальності та високій довірі клієнтів. Ці базові фактори дають змогу швейцарським банкам залишатися стабільними та

надійними, що дає їм можливість залучати у своє розпорядження значний капітал, від клієнтів-вкладників з цілого світу.

Банки Швейцарії відомі на весь світ суворим дотриманням таємниці вкладу клієнтів, навіть від правоохоронних органів. Така ситуація, звичайно приваблює клієнтів, які не завжди чесно заробляли свої гроші. Однак відповідальність за відмивання коштів лежить на FATF (міжнародній організації, яка протидіє відмиванню грошей), а також національним органам, які відповідальні за фінансовий моніторинг в країні.

Гальперіна Д.О. зазначає, що: «особливістю швейцарських банків є те, що всі рахунки по вкладах мають номери. Тобто, номер рахунка прив'язаний до імені його власника, проте, навіть працівникам банку не відомо який саме номер рахунка даного вкладника, ця інформація є зашифрованою. Такі дані відомі тільки главі правління та членам керівництва, які безпосередньо мають доступ до бази клієнтів» [9, с. 99].

Захист особистої інформації вкладників швейцарських банків є для них одним з найбільш важливих елементів їх репутаційної діяльності. «Згідно швейцарського законодавства, банк, який розголошує секрети своїх клієнтів, може бути позбавлений ліцензії, а службовцям за розголошення будь-якої інформації про клієнта, загрожує позбавлення волі на 6 місяців, або штраф до 50-ти тисяч швейцарських франків» [20].

Швейцарія також відома як «банківський сейф світу». Стабільність швейцарського франка допомагає приваблювати депозити від потенційних вкладників швейцарських банків. Однак, потрібно зауважити, що попри високу надійність на стабільність банків, прибутковість їх депозитів не є дуже високою, оскільки при визначенні відсотків за депозитами швейцарські банки також головними своїми орієнтирами вважають – ставку рефінансування центрального банку та аналогічні ставки відсотків у інших банків-конкурентів.

Отож, дослідивши особливості діяльності швейцарських банків на депозитному ринку, варто зазначити, що саме за рахунок надійності, суворого дотримання таємниці клієнтів та відсутності податків на вклади, навіть при не

дуже великих відсоткових ставках за депозитами, банківська система Швейцарії залишається однією з найперших у світі.

Українські банки можуть взяти для себе за приклад рівень відповідальності за дотримання банківської таємниці, дотримання стабільності та роботу над власною репутацією від швейцарських банків.

В сучасній історії банківської справи країн ЄС існують приклади, коли банківські установи (зокрема у Франції і Німеччині) встановлювали так звані від'ємні ставки, тобто коли клієнт не те, що не отримував відсоткові доходи за вкладеним в банк депозитом, а ще й сам платив банку за надійне зберігання власних коштів.

У Польщі банки за депозити у злотих платять 2-3% річних, в той час як за вклади у євро – 0,35-0,5% річних.

Також цікавим є досвід оподаткування вкладів у Латвії, де «банк відразу утримує з нарахованих відсотків 10% податку на приріст капіталу. Крім того, потрібно врахувати той факт, що умови дострокового зняття депозитів в європейських банках значно суворіші» [33]. Оскільки за завчасне зняття коштів із вкладу можна не лише втратити нараховані відсотки, а також і заплатити штраф за дострокове розірвання депозитної угоди.

Цікавим досвідом європейських банків, який варто використовувати українським банкам є те, що вкладений в банк депозит надає своєму власнику ще додаткові переваги в отриманні додаткових послуг, кредиту чи страхівки від страховика-партнера банку.

«Латвійські банки навіть пропонують своїм вкладникам допомогу в отриманні дозволу на проживання в цій країні терміном на п'ять років, якщо вкладник розмістив на депозит суму від 300 тис. євро на тривалий термін (від п'яти років)» [12].

На даний час дещо збільшився відтік коштів у країни Європи за рахунок певного пом'якшення валютного законодавства України. Для того, щоб відкрити валютний рахунок та перевести туди кошти у незначних розмірах не потрібно отримувати індивідуальну ліцензію.

Попри те, як зазначає Скірка А. «не так просто розмістити кошти на депозит за кордоном. До прикладу Європейський банк обов'язково поцікавиться походженням коштів. тому, що згідно з законом про протидію відмиванню коштів та фінансуванню тероризму європейські банки зобов'язані перевіряти всі транзакції на рахунках фізичних і юридичних осіб на суму від 15 тис.євро. Це правило діє як для резидентів, так і для нерезидентів. До речі, кожен банк самостійно встановлює собі нижній ліміт суми, яка вимагає ідентифікації. Інколи вона може бути у декілька разів нижче за офіційну вимогу, наприклад, 5 тис. євро і навіть менше. Якщо банк запідозрить порушення, то затримає переказ коштів і заблокує рахунок» [42, с. 81].

Одним із важливих факторів розміщення заощаджень українців у європейські банки є те, що попри нижчі відсоткові ставки, у них вищі державні гарантії повернення коштів у випадку банкрутства банку.

Одним з найважливіших чинників, які впливають на довіру і розвиток депозитних операцій банківських установ є формування дієвої системи страхування депозитів. Усі розвинуті країни мають власні системи гарантування депозитів. умови їх функціонування відрізняються. «Згідно з директивою ЄС, гарантована сума не може бути меншою за 100 тис. євро по кожному депозиту, незалежно від їхньої кількості та валюти» [33].

У Німеччині функціонують 6 фондів, які гарантують повернення вкладів клієнтам банків, кожен з цих фондів утворений асоціаціями з різних груп фінансових установ, які формують дані фонди вносячи свої щорічні платежі.

У країнах-членах ЄС фонд страхування вкладів може бути як приватною, так і державною установою. Джерелами їх фінансування є диференційовані авансові платежі, які залежать від рівня ризикованості банківської установи. Об'єктом страхового захисту виступають вклади усіх фізичних та юридичних осіб, окрім певних винятків. Обмежується відшкодування з таких фондів на кошти власного капіталу, боргових цінних паперів, векселів та вкладів, які пов'язані із відмиванням коштів. Усі банківські установи зобов'язанні бути

учасниками фондів, які гарантуватимуть повернення вкладів їх клієнтів. Термін цільових виплат з таких фондів є дуже малим – 1 тиждень.

Отже, із вивчення зарубіжного досвіду розвинутих країн у сфері здійснення банківських депозитних операцій, ми можемо зробити висновки, що запровадження податкових пільг за депозитами населення, посилення банківської таємниці (в рамках діючого законодавства з фінансового моніторингу), надання комплексу супутніх банківських послуг, зосередження на позитивній репутації банків, підвищення ефективності роботи системи гарантування вкладів, формування стабільної та надійної банківської системи, сприятиме зростанню довіри до роботи банків та залученню більшого обсягу депозитних ресурсів.

3.2. Сучасний стан та перспективи подальшого удосконалення депозитних операцій українськими банками

Сучасний стан української банківської системи є доволі нестійким та нестабільним, у кінці лютого-березні 2022 року спостерігався стрімкий скачок вилучення депозитів з українських банків, у результаті панічних настроїв через розпочате широкомасштабне вторгнення РФ в Україну. Лише вчасні і скоординовані дії НБУ та інших гілок влади припинили шалений спад депозитів, було введено обмеження на зняття готівки за один день, а також заборона на розривання термінових депозитів, а також надзвичайно важливим для депозитного ринку України стало збільшення лімітів граничної суми повернення коштів із Фонду гарантування вкладів із 400 тис грн до повної суми вкладу до закінчення воєнного стану в нашій країні. І як засвідчують банкіри-практики вже восени українці знову почали приносити гроші в українські банки та формувати нові депозитні вклади, поступово відновлюється довіра до банківської системи та до України загалом.

Зокрема, віртуальну підготовку до реального нападу на Україну росіяни провели 13-14 січня та 15-16 лютого [7]. Хакерами були атаковані сайти та

застосунки деяких банків, зокрема Приватбанку та Ощадбанку, але для нейтралізації найбільшої в історії України DDoS-атаки знадобилося менше доби. Також у НБУ заявили, що 13-14 січня 2022 року було зафіксовано спроби атакувати й сайт Нацбанку [14].

Розглянемо ключові показники діяльності українських банків за останні 7 років.(табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Динаміка основних індикаторів розвитку банків України за період
2015-2022 рр. [26]

Показник	Станом на (млрд грн)							
	01.01. 2016	01.01. 2017	01.01. 2018	01.01. 2019	01.01. 2020	01.01. 2021	01.01. 2022	01.01. 2023
Кількість банків	117	96	82	77	75	73	71	67
Активи	1316,7	1258,6	1867,7	1359,7	1981,6	2209,3	2053,2	235, 6
Власний капітал	148,1	123,7	161,1	154,9	199,9	210,6	255,5	218,5
Зобов'язання	1168,7	1142,2	1190,5	1204,7	1293,4	1612,2	1797,7	2135,0
Фінансовий результат	-52,4	-157,3	-25,9	22,3	58,4	41,3	77, 5	24,75

Крім цього, в перші дні вторгнення було ліквідовано банки з російським капіталом – АТ «Міжнародний резервний банк» та ПАТ «Промінвестбанк». Також впродовж року збанкрутували банки АТ «Мегабанк» та АТ «Банк Січ». Загалом за рік вторгнення в Україні стало на 4 банки менше, а на початку 2023 року НБУ вирішив призупинити діяльність ще двох– ПАТ "Айбокс Банк" та АТ "Банку Форвард".

Як свідчать дані таблиці 3.1, станом на 01.01.2023 р. ринок банківських послуг представлений 67 банками. До повномасштабного вторгнення рф в України можна констатувати, що банківська система розвивалися динамічно, попри кризу 2008 року та пандемію COVID 19. Введення військового стану в Україні внесли корективи у розвиток банків, що позначилося на основних показниках їх діяльності. Так за перше півріччя 2022 р. було отримано збиток у розмірі 4,5 млрд грн. При цьому слід відзначити, що за рік військової агресії,

попри значні втрати активів та капіталу, банки України отримали прибуток у розмірі 24,75 млрд грн. Це результат системної та узгодженої роботи як самих банків, та і регулятора.

Розглянемо трішки детальніше структуру зобов'язань українських банків за 2020-2023 роки у наступній таблиці.

Таблиця 3.2

Структура зобов'язань українських банків у 2020-2023 роках [26]

	НБУ	Кошти суб'єктів госп.	Кошти фіз. осіб	Міжбанк та МФО	Кошти бюджету	Інші
31 12 19	0,6%	40,6%	42,7%	8,4%	1,5%	5,3%
31 12 20	3,8%	42,2%	42,3%	6,1%	0,9%	4,0%
31 12 21	5,3%	44,5%	40,4%	5,0%	0,7%	3,6%
31 03 22	7,1%	40,5%	43,6%	3,9%	1,3%	3,2%
30 06 22	4,8%	42,1%	43,4%	3,4%	2,6%	3,2%
30 09 22	3,4%	42,8%	44,0%	3,6%	2,1%	3,6%
31 12 22	1,8%	44,2%	43,7%	3,3%	2,6%	3,9%
31 03 23	0,9%	47,1%	43,4%	3,0%	2,1%	3,0%

У структурі зобов'язань українських банків нині переважають кошти суб'єктів господарювання - 47% та кошти фізичних осіб – 43%. На початку 2020 року кошти фізичних осіб трішки перевищували кошти залучені банками від суб'єктів господарювання. Як ми бачимо, основною складовою пасивів для банків є депозити, тому проаналізуємо динаміку залучених українськими банками депозитів за 2017-2022 роки.

Таблиця 3.3

Основні показники розвитку ринку депозитів залучених у резидентів в Україні за 2017-2022 рр. [26]

		Депозити від в т.ч.:	юридичних осіб	фізичних осіб
2017	млрд. грн	882 055	403 955	478 100
	питома вага, %	100	45,80	54,20
2018	млрд. грн	914 824	406 367	508 457
	питома вага, %	100	44,42	55,58
2019	млрд. грн	1 050 272	498 157	552 115
	питома вага, %	100	47,43	52,57
2020	млрд. грн	1 328 383	646 491	681 892
	питома вага, %	100	48,67	51,33
2021	млрд. грн	1 485 332	758 434	726 898
	питома вага, %	100	51,06	48,94
2022	млрд. грн	1 823 079	889 526	933 553
	питома вага, %	100	48,79	51,21

Обсяг депозитів, залучених у резидентів, зріс з 882 055 млн. грн. до 1 823 079 млн. грн., тобто на 107% за проаналізований період. Стабільне збільшення обсягу депозитів від населення свідчить про зростання довіри до українських банків.

Розглянемо також як розподіляються депозити фізичних осіб між різними групами українських банків у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4.

Розподіл депозитів фізичних осіб за групами українських банків [26]

	Державні	Іноземні	Приватні	ПриватБанк
31 12 19	28,4%	23,0%	15,4%	33,2%
31 12 20	27,1%	23,3%	16,4%	33,1%
31 12 21	24,3%	25,0%	19,5%	31,2%
31 12 22	24,8%	21,7%	17,6%	35,9%
31 03 23	24,7%	21,3%	18,3%	35,7%

Як ми бачимо населення більше довіряє і приносить свої заощадження на депозити в Приватбанк та інші державні банки, разом вони залучили майже 60% депозитів на ринку українських банківських послуг.

У структурі нових строкових депозитів українських домогосподарств (таблиця 3.5) переважають короткострокові депозити до 3 місяців, що негативно характеризує потенційну ресурсостійкість українських банків та не дозволить їм фінансувати довгострокові проекти.

Таблиця 3.5

Структура нових строкових депозитів українських домогосподарств [26]

	До 1 міс.	1–3 міс.	3–6 міс.	Більше 6 міс.
12.21	16,9%	16,6%	17,2%	49,3%
03.22	31,8%	17,0%	9,4%	41,9%
06.22	21,3%	24,8%	21,6%	32,4%
09.22	16,8%	33,0%	21,6%	28,6%
12.22	14,7%	35,5%	22,3%	27,5%
06.23	24,6%	33,2%	14,4%	27,9%

Попри негативний вплив пандемії COVID 19, напрацьований досвід банками працювати віддалено, принесли свої позитивні результати щодо їх використання у ситуації військового стану.

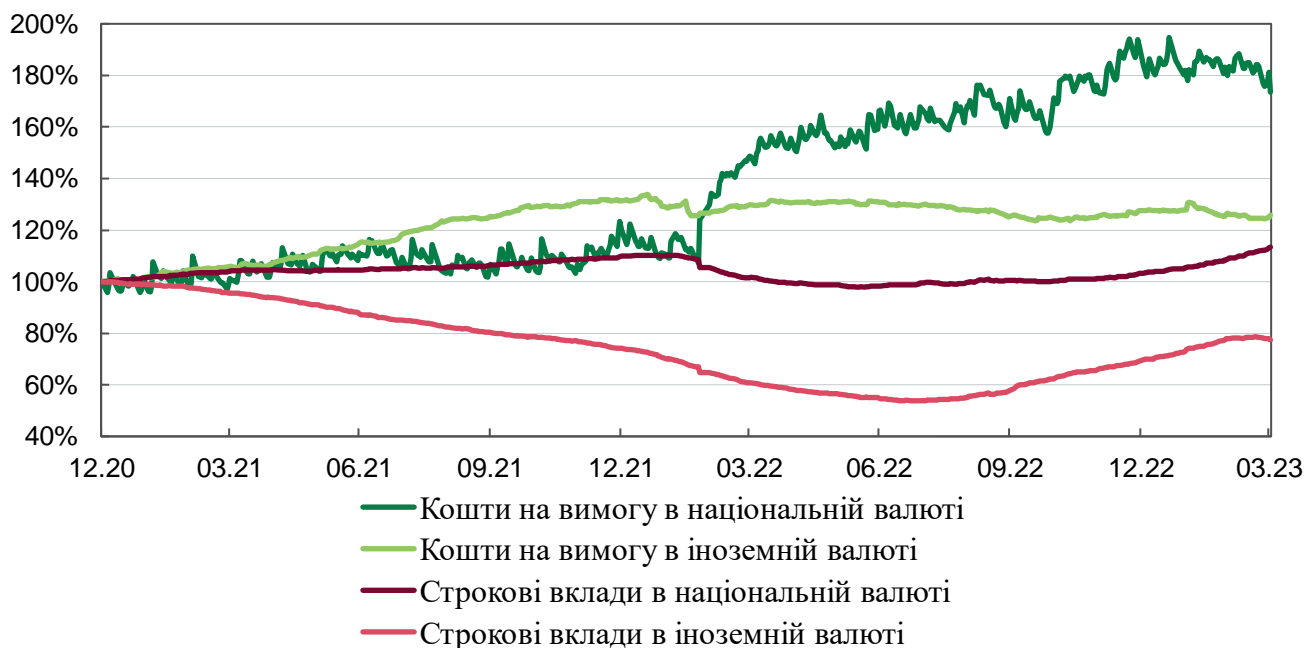

Рис. 3.1 Структура депозитів українських банків у 2020-2023 рр. [26]

У структурі депозитів українських банків переважають кошти на вимогу в національній та іноземних валютах, строкових вкладів значно менше, особливо в іноземній валюті, зважаючи на дуже низькі ставки українських банків, що не сприяє залученню валютних депозитів. Однак ми спостерігаємо поступове зростання майже всіх видів депозитів, що безперечно позитивно характеризує роботу українського банківського сектору, особливо у таких нинішніх складних умовах.

Слід також відзначити, що прийняті регулятором заходи у цей період, зокрема підвищення облікової ставки до 25 % призвели до подорожання вартості кредитної пропозиції, що у свою чергу вплинуло на попит цього виду банківського активу. Оскільки усі відсоткові ставки банків мали б тісно корелювати з обліковою ставкою НБУ, розглянемо їх динаміку за останні три роки.

Таблиця 3.6

Облікова ставка НБУ та вартість нових депозитів і кредитів
у гривнях, % річних [26]

	Облікова ставка	Депозити фізичних осіб	Депозити суб'єктів господарювання	Кредити суб'єктам господарювання
31 12 20	6,0%	7,9%	3,7%	9,2%
31 03 21	6,5%	7,1%	3,7%	8,8%
30 06 21	7,5%	6,9%	3,9%	9,5%
30 09 21	8,5%	6,9%	4,8%	9,6%
31 12 21	9,0%	7,1%	4,6%	10,4%
31 03 22	10,0%	6,5%	6,1%	13,1%
30 06 22	25,0%	6,5%	6,8%	17,9%
30 09 22	25,0%	8,7%	8,9%	20,1%
31 12 22	25,0%	10,2%	10,5%	20,0%
31 03 23	25,0%	10,6%	13,2%	20,4%

Хоча облікова ставка зросла більш як у 4 рази, відсотки за депозитами для фізичних осіб зросли менш як у 1,5 рази, проте значно зросли відсотки за депозитами для суб'єктів господарювання – у 3,5 рази.

За словами голови ради Незалежної асоціації банків України Олени Коробкової, негативно вплинули на банківську систему масова міграція людей за кордон, що погіршує економічну активність і зменшує попит на банківські продукти і послуги, та втрата частини персоналу або через міграцію або через мобілізацію. Також експертка наголосила, що в період військового стану «кожен банк закритий приблизно 12 відділень, тобто хтось закритий 4, а хтось – 33 чи 50» [49].

Попри стабілізацію ситуації на українському банківському ринку, необхідно і надалі розвивати нові затребувані види банківських продуктів. Зокрема, Руцишин Н.М. та Милян І.І. вважають, що: «на сьогодні активний розвиток діяльності банків вимагає визначення пріоритетних напрямків впровадження нових депозитних послуг, на яких повинні бути спрямовані зусилля. Адже від обсягу, складу, структури та ціни залучення депозитних вкладів, а також системи управління ними, залежать можливості банку підтримувати свою ліквідність за найменшого рівня витрат для досягнення мети своєї комерційної діяльності - прибутку» [40].

Пошук напрямів збільшення обсягів залучення вкладів, нових джерел депозитів у довгостроковій перспективі має стратегічне значення не тільки для функціонування окремого банку, але й для банківської системи країни загалом.

Задля можливості удосконалення депозитної діяльності банків, необхідно для початку здійснити оцінку ефективності управління наявним депозитним портфелем банку, що відображено на рисунку 3.2.

Варто зауважити, що при здійсненні перших двох етапів оцінки банківського депозитного портфеля, основним є використання порівняльного методу аналізу в залежності від групи клієнтів банку, строковості депозитів, та у розрізі валюти вкладів. Необхідно детально проаналізувати, яку роль відіграють депозити в структурі ресурсів банку та на які активні напрямки вкладень вони безпосередньо використовуються. Досліджуються найбільш актуальні депозитні продукти на відсоткові ставки на них. Банки також вивчають депозитні продукти інших банків-конкурентів, аналізують потреби ринку стосовно запровадження нових видів депозитних продуктів та визначають на них ціну.

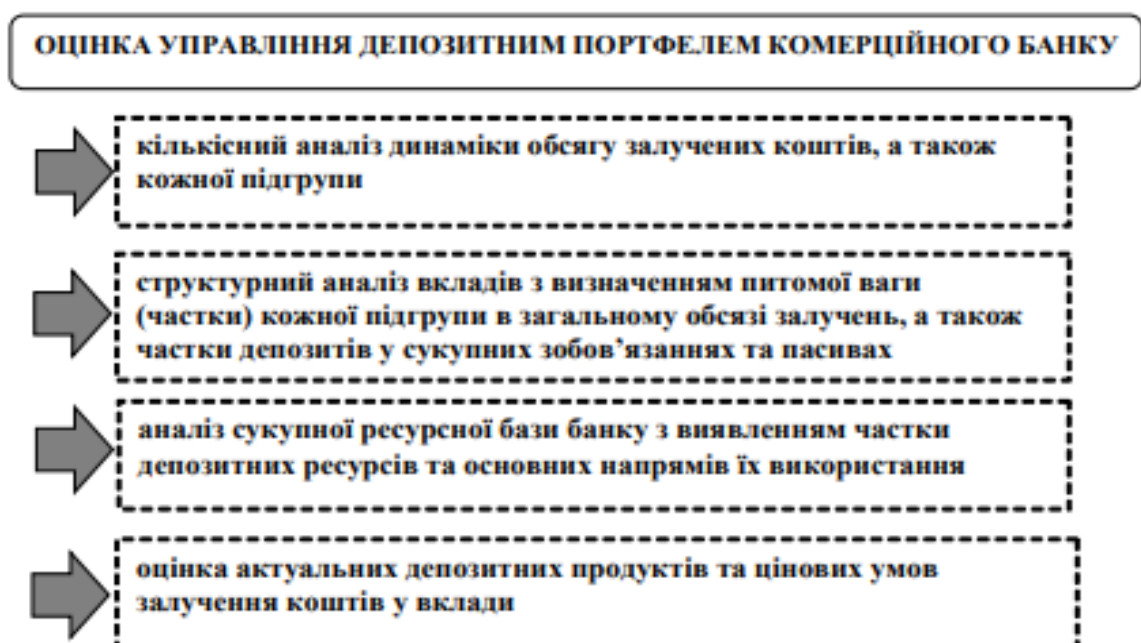

Рис. 3.2. Етапи оцінки процесу управління депозитним портфелем банку [19, с. 42]

Окрім недовіри до українських банків, стримуючим фактором у збільшенні обсягів залучених депозитів є доволі низька відсоткова ставка, яка заледве перебиває інфляцію.

Українським банкам необхідно створювати нові депозитні продукти в основі яких має бути закладена мета «великим вкладам – велика увага» задля залучення великих депозитів на великий термін.

В основі розробки нових депозитних банківських продуктів мають лежати гнучкі та зручні для клієнтів умови вкладення коштів.

До сучасних депозитних продуктів банків, які варто впроваджувати можна зарахувати:

1. Now-рахунки, які поєднують у собі характеристики строкових вкладів і вкладів на вимогу, тобто їх принципи зберігання та можливості використання.

2. Supernow-рахунки, де на кошти вкладників буде нараховуватися дохід за плаваючою відсотковою ставкою.

На думку Кошонько О.В. цікавими для використання також є: «структуровані депозити дають можливість надійно вкласти гроші й одночасно заробити більше, ніж у випадку традиційних депозитів. Наприкінці терміну вкладники отримують 100% від основної суми вкладу, але прибуток за депозитом залежить від того, як зростає або спадає один зі світових біржових індексів, курс акцій або валютний курс, до яких прив'язаний прибуток за депозитом. Для тих, хто прагне отримати вищий прибуток і водночас боїться можливих утрат, це оптимальний варіант, тому що втратити гроші неможливо» [16, с. 42].

Отже, варто зазначити, що задля нарощення депозитного портфеля та вдосконалення здійснення депозитних операцій, головними завданнями для українських банків на даний час є: зменшити додаткові витрати на залучення коштів на депозити, збільшити обсяг депозитного портфеля, оптимізувавши його структуру (зменшити обсяг депозитів до запитання); удосконалити та розвивати цифрове банківське обслуговування; діджиталізувати відносин з клієнтами у депозитній сфері; залучати нові категорії клієнтів, розробляти сучасні

затребувані ринком інноваційні депозитні продукти з вигідними ціновими умовами, покращити загальний рівень обслуговування клієнтів, дбати про хорошу репутацію банку та зростання рівня довіри до його діяльності, яка є основою ефективної депозитної діяльності банків, тощо.

ВИСНОВКИ

Провівши дослідження ми можемо зробити наступні висновки:

Депозит є грошовими коштами, які вносяться вкладником чи третьою особою, на певний строк або на першу вимогу вкладника, можуть бути повернуті, у національній чи іноземній валюті.

Класифікувати депозити можна за різними ознаками, найбільш помиреним є їх розподіл на: термінові та вклади до запитання. Звісно, що банки прагнуть залучати більше термінових вкладів, оскільки тоді вони матимуть змогу їх довше та надійніше використовувати у своїй активній діяльності, однак закладами до запитання банки часто не платять клієнтам гроші, тобто такі ресурси для банків є значно дешевшими, хоча й менш стабільними.

Депозитні операції банківської установи є сукупністю грошових коштів клієнтів, які залучені ним на договірній основі, з визначенням точного терміну або без його точного зазначення, що підлягають виплаті власникам із нарахуванням процентів (чи без них), і які залучують в банк потрібний обсяг коштів для здійснення активних (кредитно-інвестиційних) операцій, а також задля виконання банком нормативних вимог чинного законодавства.

В Україні головними законодавчо-нормативними актами, що регламентують проведення депозитних операцій банками є: Закон України «Про банки і банківську діяльність», Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» та інші. Також регламентують операції банків по залученню вкладів внутрішні документи самих банків, в яких описуються відкриття рахунків, правила їх обслуговування, а також закриття депозитних рахунків і посадові інструкції працівників банку, які безпосередньо оформляють депозитні угоди.

Депозитна політика банківської установи є системою заходів банку, щодо формування портфеля депозитних продуктів банку, різних форм та методів реалізації таких заходів, визначення конкурентної позиції банку на депозитному ринку, а також формування стійкої і надійної ресурсної бази банку.

З практичного боку депозитні операції ми дослідили у діяльності АТ «Ощадбанку», цей банк залишається лідером банківської системи України за обсягом кредитного портфеля клієнтів і залучених коштів від юридичних та населення. Даний банк активно підтримує мікро-, малий та середній бізнес в Україні. Ощадбанк є другим за розміром активів та найбільший за кількістю відділень між усіма банками України.

Зобов'язання Ощадбанку за три останні роки зросли на 38 млн грн., а пасиви і активи в загальному за 2020-2022 роки збільшилися на 39 млн грн.

Чистий процентний дохід банку зріс за 2020-2022 роки майже на 7 млрд грн, а от чистий прибуток банку зменшився за досліджуваний період на 2 млрд грн, що негативно характеризує результати роботи банку за цей час.

У 2020-2022 роках Ощадбанк хоч і працював прибутково, однак наслідки пандемії та війни дуже негативно вплинули на роботу банку, як і його клієнтів. Банк продовжує виконувати усі нормативні вимоги НБУ та працювати максимально підтримуючи своїх клієнтів у такі кризові часи.

АТ «Ощадбанк» пропонує своїм клієнтам на даний час такі депозитні продукти:

1. Для населення: «Моя перемога», «Мій захисник», «Мій валютний депозит», «Мій депозит», «Мій пенсійний депозит».
2. Депозити для бізнесу в АТ «Ощадбанк»: «Максимальний депозит», «Накопичувальний депозит», «Інвестиційний депозит», «Мобільний депозит», «Депозитна лінія», «Оперативний місцевого бюджету», «Для вищих та професійно-технічних навчальних закладів».

Найвищу прибутковість для клієнтів мають «Максимальний депозит» та «Інвестиційний депозит».

У структурі депозитів Ощадбанку продовжують переважати саме кошти на рахунках до запитання. Позитивною тенденцією є зростання коштів клієнтів банку, за 2019 - 9 місяців 2022 року обсяги депозитів банку зросли на 6 млрд грн, що свідчить про те, що клієнти довіряють банку, однак як і в загальноукраїнських тенденціях надають перевагу вкладам на вимогу. Така ситуація не дає

можливість банку фінансувати довгострокові кредитно-інвестиційні проєкти, які необхідні для економічного розвитку своїх клієнтів.

У 2022 році в Ощадбанку 73% усіх депозитів залучені саме від фізичних осіб, а серед бізнесу найбільше коштів на рахунках зберігають підприємства енергетики, сільського господарства, торгівлі, послуг, машинобудування та інші.

Банк провадить ефективну депозитну політику, залучаючи кошти переважно від населення і пропонує широкий асортимент депозитних продуктів, які оптимально забезпечують потреби клієнтів та дають можливість банку сформувати достатню ресурсну базу для здійснення прибуткової активної діяльності.

Вивчення зарубіжного досвіду розвинутих країн у сфері здійснення банківських депозитних операцій, дає можливість зробити висновки, що запровадження податкових пільг за депозитами населення, посилення банківської таємниці (в рамках діючого законодавства з фінансового моніторингу), надання комплексу супутніх банківських послуг, зосередження на позитивній репутації банків, підвищення ефективності роботи системи гарантування вкладів, формування стабільної та надійної банківської системи, сприятиме зростанню довіри до роботи банків та залученню більшого обсягу депозитних ресурсів.

В Україні працює 65 банків, у структурі їх зобов'язань нині переважають кошти суб'єктів господарювання - 47% та кошти фізичних осіб – 43%. У структурі нових строкових депозитів українських домогосподарств переважають короткострокові депозити до 3 місяців, що негативно характеризує потенційну ресурсостійкість українських банків та не дозволить їм фінансувати довгострокові проєкти.

Задля нарощення депозитного портфеля та вдосконалення здійснення депозитних операцій, головними завданнями для українських банків на даний час є: зменшити додаткові витрати на залучення коштів на депозити, збільшити обсяг депозитного портфеля, оптимізувавши його структуру (зменшити обсяг депозитів до запитання); удосконалити та розвивати цифрове банківське

обслуговування; діджиталізувати відносин з клієнтами у депозитній сфері; залучати нові категорії клієнтів, розробляти сучасні затребувані ринком інноваційні депозитні продукти з вигідними ціновими умовами, покращити загальний рівень обслуговування клієнтів, дбати про хорошу репутацію банку та зростання рівня довіри до його діяльності, яка є основою ефективної депозитної діяльності банків, тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аванесова Н. Е., Бардакова О.Ю. Залучення коштів українськими банками: основні проблеми та недоліки в умовах фінансової кризи. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. URL: <http://global-national.in.ua/archive/8-2015/192.pdf>. (дата звернення 11.03.2023).
2. Банківські операції. навч. посіб. Н.І.Демчук, О.В. Довгаль, Ю.П.Владика. Дніпро: Пороги, 2017. 460 с.
3. Банківська система: навч. посіб. Ситник Н.С., Стасишин А.В., Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 580с.
4. Барилюк І. В. Збалансована система показників – основа стратегічного управління ресурсним потенціалом банківських установ. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2019. С. 147–153.
5. Бартош О. М. Депозитна політика банку та основні етапи її формування. *Вісник УБС НБУ*. 2018. С. 97- 101.
6. Бихова О.М. Класифікація видів бенчмаркінгу в системі управління банками. *Економіка розвитку*. 2019. С. 15–18.
7. "Вдарити по центру банківських операцій". Чи можуть російські терористи "покласти" банки? URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/12/15/695046/>. (дата звернення 11.04.2023).
8. Вядрова І. М. Вплив структури депозитного портфеля банку на формування інвестиційного ресурсу. 2018. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/vplyv-struktury-depozytnoho-portfelia-banku/>. (дата звернення 17.03.2023).
9. Гальперіна Д. О. Порівняльний аналіз банківської системи України та деяких країн світу. Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : матер. конф. Одеса, ОНЕУ. 2021. С. 98 – 102.
10. Гончаров С. М. Тлумачний словник економіста. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 264 с.

11. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>. (дата звернення 11.03.2023).
12. Депозитний туризм: тримати заощадження у європейських банках – реально як ніколи. URL: <https://business.ua/uk/node/11344>. (дата звернення 21.04.2023).
13. Економічна енциклопедія: у 3 т. Т. 1 редкол.: С. Мочерний. Київ: видавничий центр «Академія», 2019. 864 с.
14. Інформаційні системи Національного банку працюють у штатному режимі. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/informatsiyni-sistemi-natsionalnogo-banku-pratsyuyut-u-shtatnomu-rejimi>. (дата звернення 19.03.2023).
15. Кончетигова Т. В. Економічна сутність та принципи депозитної політики банку. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. URL: <http://globalnational.in.ua/archive/16-2017/145.pdf>. (дата звернення 17.03.2023).
16. Кошонько О. В. Тенденції розвитку вітчизняного депозитного ринку в сучасних умовах. *Економіка і суспільство*. 2016. № 3. URL: <https://goo.gl/Gct4EQ> (дата звернення 17.03.2023).
17. Ларіонова К.Л., Донченко Т.В. Аналіз та тенденції розвитку депозитного ринку України. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2019. С. 159 – 167.
18. Лютий І. О. Депозитний ринок в інвестиційній політиці економічного зростання. *Фінанси України*. 2012. С.3-8.
19. Макаренко Ю.П., Хацько В.В. Оцінка управління депозитним портфелем комерційного банку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. С. 39-45.
20. Марущенко С.В. Стратегія відновлення довіри до банків: швейцарський досвід та українські реалії. Всеукраїнська студентська науково-практична конференція. 2019. URL: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/d45e960f273d56811db187892d404c32.pdf>. (дата звернення 29.03.2023).
21. Матвеев В.В., Гайдаржийська О.М., Василенко В.В. Дослідження депозитного портфелю як інструменту ресурсної політики банку. *Молодий*

вчений. 2021. С. 660 – 664.

22. Мельничук Н.Ю., Ковальчук С.С. Депозитна діяльність банківських установ у контексті формування їхньої ресурсної бази. URL: http://scientificview.umsf.in.ua/archive/2020/1_67_2020/28.pdf (дата звернення 19.04.2023).

23. Мороз А., Савлук М., Пуховкіна М. та ін. Банківські операції : підручн. Київ : КНЕУ, 2018. 608 с.

24. Мулик Т. О. Аналіз депозитних операцій банків: стан, проблеми та вдосконалення. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2021. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/28-2021/mulyk.pdf>. (дата звернення 14.04.2023).

25. Науменко С. Г. Генеза та особливості адміністративно – правового регулювання системи гарантування банківських вкладів у провідних країнах світу. *Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка*. 2021. С. 190 – 198.

26. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua>. (дата звернення 16.04.2023).

27. Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. URL: fg.gov.ua. (дата звернення 27.03.2023).

28. Офіційний сайт Федеральної корпорації страхування депозитів: URL: <https://www.fdic.gov>. (дата звернення 07.04.2023).

29. Офіційний сайт АТ «Ощадбанк». URL : сайт <https://www.oschadbank.ua/ua/about/reporting/>. (дата звернення 16.04.2022).

32. Петрук О. Банківська справа : навч. посіб. Київ : Кондор, 2014. 461 с.

33. Підвисоцький Я. В. Аналіз механізму гарантування депозитів вкладників банків у ЄС та в Україні. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*. 2019. № 19. С. 161-173.

34. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-V. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. (дата звернення 11.03.2023).

35. Про банки і банківську діяльність. Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення 07.04.2023).

36. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб. Закон України від 23.02.2012. № 4452-17. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4452-17> (дата звернення 07.04.2023).

37. Продан М. В. Депозитні ресурси як основа успішної діяльності банків: теоретичний аспект, реалії і трансформації в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. С. 75-81

38. Проценты по вкладам в швейцарских банках. 2020. URL: <http://businessswiss.ch/2014/12/protsenty-vkladam-shvejtsarskih-bankah-priblizilispulyu/> (дата звернення 04.05.2023).

39. Ресурси банку та операції пов'язані з їх формуванням. URL: - <http://banking.uabs.sumdu.edu.ua/images/department/banking/discip/BankivskaSprava/me/Tema4.pdf>. (дата звернення 14.04.2023).

40. Руцишин Н.М., Милян І.І. Сучасний стан та напрями розвитку депозитної діяльності банків України. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2019. URL: http://visnykonu.od.ua/journal/2019_24_2/22.pdf (дата звернення 11.04.2023).

41. Савлук М., Мороз А., Лазепко І. та ін. Гроші та кредит : підручник. Київ : КНЕУ, 2011. 589 с.

42. Скірка А. Зарубіжний досвід функціонування світової системи гарантування вкладів: уроки для України. *Світ фінансів*. 2021. С. 74-85.

43. Сова О. Ю. Специфіка депозитних послуг у сучасних умовах банківського ринку України. *Університет економіки та права «КРОК»*. 2018. С. 72 – 80.

44. Тертична Н.В. Удосконалення механізму формування депозитної політики в банках України. URL: www.nbu.gov.ua (дата звернення 07.04.2023).

45. Тиркало Р. І. Банківська справа : навч. посібн. Тернопіль : Карт-бланш, 2021. 314 с.

46. Харченко Т.Б. Підвищення конкурентоспроможності банківського сектору України на основі впровадження бенчмаркінгу. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2019. С. 813-816.

47. Цивільний кодекс України від 19.06. 2003. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T030435?an=843030> (дата звернення 11.03.2023).

48. Черкасова С.В. Ринок фінансових послуг. навч. посіб. Львів: Магнолія 2022. 496 с.

49. Як війна змінила роботу банківської системи України. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/viyna-v-ukrajini-yak-zminilas-robota-bankivskoj-sistemi-11964504.html>. (дата звернення 11.03.2023).

50. Directive 2014/49/EC of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 on deposit-guarantee schemes. URL: <http://goo.gl/w24sW9>. (дата звернення 03.05.2023).

ДОДАТКИ

Анотація

Крижанівський З.І. Депозитні операції банків – Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття першого рівня вищої освіти «Бакалавр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» – Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, Чернівці, 2023.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню сучасного стану розвитку депозитних операцій комерційних банків України, в тому числі АТ «Ощадбанк». В роботі проаналізовано сучасний стан, актуальні проблеми і напрями подальшого розвитку депозитних операцій комерційних банків України. Проведено аналіз діяльності АТ «Ощадбанк» у сфері депозитних вкладень.

Ключові слова: депозит, депозитні операції, залучені, ресурси, кошти клієнтів, строкові депозити, кошти банків.

Summary

Kryzhanivskyi Z.I. Deposit operations of banks - Manuscript. Qualification work for the first level of higher education «Bachelor» in specialty 072 «Finance, Banking and Insurance» - Chernivtsi National University. Yu. Fedkovych, Chernivtsi, 2023.

The bachelor's thesis is devoted to the study of the state and development of deposit operations of commercial banks of Ukraine, and in particular, JSC "Oschadbank". An analysis of the activities of JSC «Oschadbank» in the field of deposits.

Key words: deposit, deposit investments, clients' funds, term deposits, banks' funds.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

(підпис) З.І. Крижанівський

